

ADVENDIAJA III PÜHAPÄEV AD 2020 Jh 1:19–27 (5Ms 18:15–19; Rm 16:25–27)

19 Ja see on Johannese tunnistus, kui juudid läkitasid tema juurde Jeruusalemmast preestraid ja leviite küsima: «Kes sina oled?»

20 Tema tunnistas ega salanud, vaid tunnistas: «Mina ei ole Messias.»

21 Ja nad küsisid temalt: «Kes siis? Kas sa oled Eelija?» Ja ta ütles: «Ei ole.» – «Kas sa oled prohvet?» Aga tema vastas: «Ei.»

22 Siis nad ütlesid talle: «Kes sa siis oled? Me peame andma vastuse neile, kes meid läkitasid. Kelleks sa ennast nimetad?»

23 Ta lausus: «Mina olen hüüdjä hääl kõrbes: Tehke tasaseks Issanda tee, nõnda nagu prohvet Jesaja on ütelnud.»

24 Aga läkitatud oli ka variseride seast.

25 Ja need küsisid Johanneselt: «Kui sa ei ole Messias ega Eelija ega prohvet, miks sa siis ristid?»

26 Tema vastas neile: «Mina ristin veega, aga teie keskel, kuigi teie teda ei tea, seisab juba see,

27 kes tuleb pärast mind. Mina ei ole väärt Tema jalatsipaelagi lahti päästma.»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklike missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiwa ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklikke missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Johannese – τοῦ Ἰωάννου – nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יְהוָה וְיִשְׂרָאֵל või יְהוָה אֱלֹהֵינוּ ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink».

Tunnistus – ἡ μαρτυρία – sõna μαρτυρία tähistab nii ametlikku, näiteks kohtus antud tunnistust, kui ka näiteks prohvetlikku ettekuulutust või usutunnistust.

Läkitasid – ἀπέστειλαν – sõna ἀποστέλλω tähistab enamasti kindla ülesandega läkitamist (määramist).⁵

Preestrid – ἱερείς – sõna ἱερεύς – «preester», «pühamees» – tuleneb sõnast ἱερός – «pühitsetud», «püha», «Jumalale kuuluv». ⁶

Küsima – ἐρωτήσωσιν – sõna ἐρωτάω – «küsima» – üheks kaastähenduseks on proovile panemine, läbikatsumine.

Kes sina oled – Σὺ τίς εἶ – ehk võiks tõlkida ka (veidi üleolevalt) «Sina – kes sa oled?»

Tunnistas – ὡμολόγησεν – sõna ὁμολογέω tähistab avalikult teada andmist, millegi kinnitamist, ka millegagi/kellegagi nõustumist.

Ega salanud – οὐκ ἠρνήσατο – sõna ἀρνέομαι tähendab «salgama», «lahti ütleva», «eitama».

⁵ Siit tuleneb ka sõna ἀπόστολος – «apostel».

⁶ Eestikeelne sõna «preester» tuleneb sõnast πρεσβύτερος – «vanem», «kogudusevanem».

Mina ei ole Messias – οὐκ εἰμι Ἐγὼ ὁ Χριστός – «ei ole mina Kristus». Sõna Χριστός – «Kristus» – tuleneb verbist χρίω – «võidma», «salvima» – ja tähendab sedasama, mida heebrea מָשִׁיחַ – «Messias», «Võitu».

Kas sa oled prohvet – Ὁ προφήτης εἶ σύ – õigem oleks tõlkida: «Kas sa oled see Prohvet?»⁷ Sõna προφήτης – «prohvet» – tuleneb verbist φημί – «ütleva», «lausuma», «teada andma» (vt ka üle-ülejärgmist keelelist märkust), millele on lisatud eesliide πρό – «ees», «ette».

Me peame andma vastuse – ἵνα ἀπόκρισιν δώμεν – õigupoolest «et võiksime/saaksime anda vastuse».

Kelleks sa ennast nimetad – τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ – «mida sa ütled enda kohta».

Ta lausus – ἔφη – sõna φημί – «ütleva», «lausuma», «teada andma» – pärineb arvatavasti samast algtüvest nagu sõnad φῶς – «valgus» – ja φαίνω – «valge ette tooma», «avaldama», «ilmutama» –, nii et selle juurde võib kuuluda pidulikkus ja positiivses mõttes deklaratiivsus.

Hääl – φωνή – ka sõna φωνή pärineb tõenäoliselt samast algtüvest nagu φῶς ja φαίνω (vt ülalolevat märkust).

Tehke tasaseks – Εὐθύνατε – sõna εὐθύνω tähendab «tasaseks tegema», «sirgeks tegema», ka «otseteed juhtima».

Issanda – κυρίου – sõna κύριος – «Issand» – on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Tee – τὴν ὁδὸν – sõna ὁδός tähendab nii «tee» kui «teekond» (s.t «käidud/parajasti käidav tee»⁸).

Aga läkitatud oli ka variseride seast – Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων – «aga läkitatud olid variseride hulgast».⁹ Sõna Φαρισαῖος tuleneb heebrea verbist פָּרַשׁ – «eraldama», «eristama».

⁷ S.t [lõpuaegade] prohvet, kelle ilmumist vastavalt Moosese ettekuulutusele oodati – vrd 5Ms 18:15–19 ja Ap 3:22j. Nii on tõlgitud 1739. aasta Piiblis: «olled sinna se Prohvet?» ja ka 1968. aasta piiblitõlkes: «Oled sina see prohvet?»

⁸ Vrd samast algtüvest pärineva venekeelse verbiga ходитъ – «käima».

⁹ 1968. aasta piiblitõlkes: «Ja need, kes olid läkitatud, olid variseride seast.»

Ja need küsisid – καὶ ἠρώτησαν – «ja küsisid».¹⁰

Miks sa siis ristid – Τί οὖν βαπτίζεις – sõna βαπτίζω tähendab «sisse kastma», «pesema», «[veega] puhastama».

Messias – ὁ Χριστός – «Kristus».

Ristin veega – βαπτίζω ἐν ὕδατι – sõnasõnalt «ristin/kastan/pesen vees».

Aga teie keskel, kuigi teie teda ei tea, seisab juba see – μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε – õigem oleks nagu 1968. aasta piiblitõlkes: «aga teie keskel seisab see, keda te ei tunne». Sõna εἶδω tähendab «nägema», «vaatama», «vaatlema», «[ära] tundma», «teadma».

Kes tuleb pärast mind – αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος – «Tema on see, kes tuleb minu järel/pärast mind». Sõna ἔρχομαι – «tulema» – tähendab ülekantult ka «esile tõusma», «avalikuks/nähtavaks saama».¹¹

Väärt – sõna ἄξιος tähendab «kaalukas», «väärtsuslik», «sobilik», «kohane», ülekantult ka «autoriteetne».

Jalatsipaelagi – τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος – sõna ὑπόδημα tähistab eeskätt paeltega seotavat sandaali.¹²

Sisuline analüüs

Johannese evangeeliumi proloogis sõnastatakse selgelt Ristija Johannese kutsumus: «Oli Jumala läkitatud mees, nimega Johannes, see pidi tunnistust andma, tunnistama valgusest, et kõik hakkaksid tema kaudu uskuma. Tema ise ei olnud valgus, vaid ta pidi tunnistama valgusest.» (Jh 1:6–8)

Milles see tunnistus seisnes, tuleb esile Kristuse kohta öeldud sõnades: «Tema ongi see, kelle kohta mina ütlesin: See, kes tuleb pärast mind, on olnud minu eel, sest Tema oli enne kui mina... Mina ei ole väärt Tema jalatsipaelagi lahti päästma... Vaata, see on

¹⁰ Viimane eestikeelne tõlge jätab mulje, nagu oleks osa läkitatutest olnud variseride hulgast ning nüüd esitavad küsimuse just nemad. Originaaltekst annab selliseks tõlgenduseks võimaluse, kui jätta osa käsikirjade kombel välja määrav artikkel oi, kuid traditsiooniliselt on seda kohta siiski mõistetud nõnda, et kuna need, kes olid läkitatud, olid justnimelt variserid, tundsid nad ka erilist huvi selle vastu, miks Johannes ristib – viitena nende endi poolt oluliseks peetud puhastusriitustele.

¹¹ Osa käsikirjadest lisab Jh 1:15 ja Jh 1:30 eeskujul ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν – «kes oli enne mind». 1739. aasta Piiblis: «Se on sesamma, kes pärrast mind tulleb, kes enne mind on olnud.»

¹² Rahvapärastelt võiks «jalatsipaela» asemel öelda ehk hoopis «pastlapael».

Jumala Tall, kes kannab ära maailma patu... Ja ma olen näinud ja tunnistanud, et seesama on Jumala Poeg... Tema peab kasvama, aga mina pean kahanema.» (Jh 1:15.27.29.34; 3:30)

Kuna Ristija Johannese tegevus tekitas palju elevust ja tõi kokku rohkesti rahvast, pidasid need, kelle kätte oli usaldatud rahva kultuslik, usuline ja õpetuslik juhtimine, oma kohuseks välja selgitada, kelle ja millega on tegemist. Nii «tunnistamisest» kui «küsimisest» kõneldes kasutatakse originaaltekstis sõnu, mis võivad kuuluda ka õigusemõistmise konteksti: tegemist on justkui ametliku, võimupositsioonilt tuleva järelepärimise või koguni teatavas mõttes ülekuulamisega, mida ilmestab esimene, justkui üleolev pöördumine Johannese poole, veidi vabamalt interpreteerides: «Hei, sina seal – kes sa selline oled?» (vrd Jh 1:19) ja veidi hiljem: «Kelleks sa ennast õige pead?» (vrd Jh 1:22).

Konkreetselt tuleb esile kolm isikut, kellega Johannesele antakse võimalus ennast samastada või võrrelda: Messias (Kristus), Eelija ja «See Prohvet». On täiesti mõistetav, et esimesena nimetatakse Messiat – kuigi evangeelium ei too meieni sellist küsimust, vaid ainult Johannese vastuse. Messias – heebrea keeles מָשִׁיחַ – «Võitu» –, keda oodati, pidi olema lõpuaegade kuningas, Jumala poolt kutsutud, võitud ja läkitatud selleks, et «taastada Jaakobi suguharud ja tuua tagasi Iisraeli jääk» (Js 49:6), «ehitada üles Taaveti lagunenu koda» (Am 9:11) ning rajada igikestev kuningriik – arusaam, mille puhtalt maisest või koguni poliitilisest tõlgendusest oli isegi Jeesuse jüngeritel raske loobuda kuni Tema taevasseminemiseni välja.¹³

Johannes ütleb, et tema ei ole Messias. Nagu ta ei ole ka järgmisena nimetatud – Eelija. Kuna prohvet Eelija mitte ei surnud, vaid võeti elusalt taevasse (2Kn 2:9–12), ning prohvet Malaki raamatus töötab Issand, et Ta läkitab oma rahvale enne oma päeva prohvet Eelija, kes «pöörab vanemate südamed jälle laste poole ja laste südamed vanemate poole» (Ml 3:23j; vrd Lk 1:16j ja Srk 48:9j), oli arvatavasti üsna levinud arusaam, et Messia tulekule eelneb vahetult Eelija naasmine.¹⁴

Pidades silmas, et kolme esimese evangeeliumi järgi Jeesus ise vähemalt teatud mõttes samastab Ristija Johannese Eelijaga (vt Mt 11:14; 17:12j; Mk 9:11–13), on vaja küsida, miks Johannes ise seda siin nii kindlalt eitab. Kõige levinumaks lahenduseks sellele vastuolule on ehk see, mille on pakkunud välja püha Augustinus (In Ioannis evangelium, Tractatus IV, 5): Eelija enda reaalne tagasitulemine eelneb Issanda teisele

¹³ Vrd Ap 1:6: «Siis küsisid temalt need, kes olid kokku tulnud: «Issand, kas Sa sel ajal taastad Iisraeli kuningriigi?»

¹⁴ Justinus Märtri «Dialog Tryphoniga» tunnistab, et Eelija väidetav mittetulemine oli 2. sajandi keskpaiku üheks oluliseks argumendiks, millele juudid toetusid, väites, et Jeesus ei saa olla Messias (vt nt Dial. XLIX).

tulemisele viimisel päeval, ning Ristija Johannes on Jeesuse esimesel tulemisel selle eelkujutiseks – «Eelija vaimus ning väes» (Lk 1:17).

Vahest olulisemgi on aga püüda mõista, miks see on nii tähtis, et evangelist Johannes selle nii selgelt esile toob. Põhjuseks on ilmselt seesama, mida võime lugeda evangeeliumi proloogis ja kuulda Ristija Johannese hilisemates, ülal juba tsiteeritud sõnades: «Tema ise ei olnud valgus, vaid ta pidi tunnistama valgusest... Tema peab kasvama, aga mina pean kahanema.» (Jh 1:8; 3:30) Ristija Johannes näitab siin, et tema, tema isikul, ei ole toimivas mingit muud tähtsust peale selle, et ta «tunnistab, ega salga» (Jh 1:20), s.t ta on «hüüdja hääl kõrbes» (Jh 1:23). Nii et Johannese vastust võiks parafrasida ka: «See ei ole absoluutselt tähtis!»

Kolmandaks küsivad rahva- ja usujuhtide saadikud, kas Johannes on «See Prohvet». On ilmselge, et küsimuse sisuks pole, kas ta on üleüldiselt prohvet, üks paljudest, vaid silmas peetakse midagi ja kedagi konkreetset. Valdavalt ollakse seisukohal, et jutt on Tooras ette kuulutatud lõpuaja prohvetist, kelle kohta Mooses ütleb: «Issand, su Jumal, äratas sulle sinu keskelt, su vendade hulgast, ühe prohveti, minu sarnase – teda te peate kuulama... Ma äratan neile ühe prohveti nende vendade keskelt, niisuguse nagu sina, ja ma panen oma sõnad ta suhu ja ta räägib neile kõik, mis mina teda käsin. Ja kes ei kuula mu sõnu, mida ta räägib minu nimel, sellelt nõuan mina ise aru.» (5Ms 18:15.18j)

Tegemist on messiaanliku figuuriga, kes peab Moosese kombel tooma Jumala rahvale taas kord kaotatud vabaduse. Apostel Peetrus kinnitab Saalomoni sammaskäigu jutluses, et see tõotus on täitunud Jeesuses: «Mooses on ju öelnud: «Issand, teie Jumal, tõstab teile Prohveti teie vendade seast, seesuguse nagu mina. Teda kuulake kõiges, mida ta iial teile ütleb... Jumal on esmalt teile oma sulase Jeesuse üles äratanud ja teie juurde läkitanud teid õnnistama, kui te igauks pöördute oma tigidusest.» (Ap 3:22.26)

Kinnitades, et tema ei ole see prohvet, ja osutades hetk hiljem tõelisele Messiale – sellele, kes juba seisab nende keskel, kuigi Teda ära ei tunta ja vastu ei võeta (Jh 1:26; vrd Jh 1:10j), ning kelle jalatsipaelagi lahtipäästmiseks Johannes ennast vääriliseks ei pea –, kordab Johannes taas nii seda, et mitte tema ei ole Messias, vaid see, kes tuleb pärast teda, olles olnud enne teda (Jh 1:27; vrd Jh 1:15 ja Jh 1:30), kui ka omaenda kutsumust: olla isegi mitte Messia teevalmistaja, vaid see, kes kutsub üles teed valmistama.

Ristija Johannes tsiteerib siin – mitte küll päris sõnasõnalt – prohvet Jesaja ettekuulutust: «Hüüdja hääl: «Valmistage kõrbes Issanda teed, tehke lagendikul maantee tasaseks meie Jumalale!»» (Js 40:3)¹⁵ Sõna εὐθύνω võib tõlkida kas «tasaseks tegema» või «sirgeks tegema». Mõte on enam-vähem sama, kuigi kuna selle verbi

¹⁵ Septuaginta põhjal tõlkides oleks tekst Ristija Johannese tsiteeritule sarnasem: φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε – «Hüüdja hääl kõrbes: valmistage...»

aluseks olev sõna εὐθύς tähendab muuhulgas ka «õige» (vastandina «köverale» nii otseses kui ülekantud mõttes – vrd nt Ap 13:10), siis oleks ehk parem tõlkida «tehke sirgeks», nagu 1989. aasta Uue Testamendi väljaandes.

Issanda tee sirgeks tegemine (või Talle koguni «otsetee valmistamine» – vrd 2Pt 2:15) tähendab siin enda avamist Selle vastuvõtmiseks, kes on juba sealsamas, nende keskel, ent keda Tema omad vastu ei võtnud (vrd Jh 1:11). Ühtlasi tähendab see valmisolekut ka ise sedasama teed koos Issandaga käia – koos Temaga, kes ise on ainus õige (sirge) ja igavesse ellu viiv Tee (vrd Jh 14:6).

Küllap Jeruusalemmast läkitatud mõistsid, vähemalt üldjoontes, mida Johannes silmas pidas, ja seostasid justnimelt taolise õige valmistumisega Issanda vastuvõtmiseks, Talle tee tasandamisega, ka Johannese teostatud ristimist. Ent kui teised evangeeliumid ütlevad sõnaselgelt, et Johannes ristis meelearanduse ristimisega pattude andeksandmiseks (vt Mt 3:11; Mk 1:4; Lk 3:3), siis Johannese evangeeliumis seda ei nimetata. Siin on ka ristimine nagu kõik mu Ristija Johannesesse puutuv üksnes üheainsa eesmärgi teenistuses: anda tunnistust sellest, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg: «Ma nägin Vaimu tuvina taevast laskuvat ja Tema peale jäävat. Minagi ei teadnud, kes Ta on, kuid see, kes minu läkitas veega ristima, Tema ütles mulle: Kelle peale sa näed Vaimu laskuvat ja Tema peale jäävat, see ongi, kes ristib Püha Vaimuga. Ja ma olen näinud ja tunnistanud, et seesama on Jumala Poeg.» (Jh 1:32–34)

Ristija Johannes sisuliselt taandab ennast täielikult – mis ei tähenda muidugi deserteerumist, vaid vastupidi, kuulub tema kutsumuse olemusse, millele ta jääb lõpuni vankumatult ustavaks. Mõeldes pildile Issandale tee valmistamisest (ja koos Temaga või õigemini Tema järel¹⁶ tee käimisest) on huvitav ka võrdpilt, millega Ristija Johannes väljendab oma tähtsusetust: «Mina ei ole väärt Tema jalatsipaelagi lahti päästma.» – s.t Johannes ei arva end Kristuse kõrval isegi tähtsusetuima orja rolli vääriliseks. Ta on ainult hääl – ning Kristus on Sõna (Jh 1:1.14). Hääl hajub, aga Sõna jääb igavesti.

Jutluseks

Advendiaja kolmanda pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Valmistage Issanda teed». Käsiraamat nimetab, et pühapäeva keskmes on Ristija Johannes oma kutsega patukahetsusele ja meelearandusele ning et Johannes osutab Jeesusele kui Jumala Tallele, kes kannab ära maailma patu.

Tuleb tõdeda, et väide, et «pühapäeva keskmes on Ristija Johannes», on sisulises vastuolus Ristija Johannese enda tunnistusega, mis seisneb õigupoolest selles, et tema

¹⁶ Siinkohal on mõnes mõttes kõnekas ka väljend ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος – «see, kes tuleb pärast mind/ minu järel», kuna Jeesus kasutab oma jüngerid kutsudes sõnu Δεῦτε ὀπίσω μου – «Järgnege mulle!» (vt nt Mt 4:19).

ainsaks rolliks on, vastupidi, osutada sellele, kes on tõeliselt keskpunktis, kes «seisab teie keskel» (vrd Jh 1:26), isegi kui Teda ära ei tunta või koguni tähele ei panda, ei nähta (vt ülal keelelist märkust sõna εἶδω kohta).

Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (5Ms 18:15–19) Moosese kaudu antud töötus, et viimseil päevil äratub Issand oma rahvale uue, Moosese taolise prohveti – Uus Testament ja kiriku pärimus seostavad selle töötuse täitumise ühemõtteliselt Jeesusega. Epistlik (Rm 16:25–27) on Rooma kirja lõpusalmid, milles apostel Paulus ülistab Jumalat selle eest, et Tema iidset töötused on Jeesuses Kristuses on täitunud ja kõikide rahvaste silme ees avalikuks saanud.

Kolmandaks lugemisaastaks on antud kaks võimalikku evangeeliumilugemist (Jh 1:19–27 ja Jh 3:26–30). Mõlemad kujutavad endast Ristija Johannese tunnistust Jeesusest, kuid eriti Vana Testamendi lugemist silmas pidades sobib paremini esimene, mis sisaldab kaotsest viidet Moosese kaudu antud töötusele.

Nagu kogu tulemisaja, nii on ka advendiaja kolmanda pühapäeva keskmes kuulutus Kristusest, Jumala igavesest Sõnast, Isa ainusündinud Pojast, kes on meie pärast ja meie õndsuseks lihaks saanud ning meie eest kannatanud ja surnud Jumala Tallena meie patu ära kandnud. Juhul, kui tahta keskenduda Ristija Johannese isikule, tuleks rõhutada Tema täielikult ennastunustavat andumust oma kutsumusele, hoidudes samal ajal liigsest moraliseerimisest, kuna olulisim ei ole siin Johannese vooruslik tagasihoidlikkus, vaid see, et tema kutsumuseks on tunnistada mitte iseendast, vaid tõelisest valgusest, «mis on maailmas ja paistab pimeduses ja valgustab iga inimest» (vrd Jh 1:5.9j). Johannese kutsumus on olla hääl, mis saab oma väärtuse ja tähenduse üksnes Sõnalt, mille ta kuuljateni toob.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Ristija Johannes on vaieldamatult üks nendest, keda oleme harjunud nimetama ajaloo (ja Pühakirja) suurkujudeks. Isegi Jeesus ütleb, et «naisest sündinute seast ei ole tõusnud suuremat Ristija Johannesest» (Mt 11:11). Ristija Johannes ise on aga täielikult teadlik vastupidisest: ta ei ole mitte midagi iseenesest; tema ülesanne on olla üksnes tunnistuse andja Sellest, kes on tõeliselt tähtis ja suur – Jeesusest Kristusest, Jumala igavesest Sõnast, kes on saanud inimeseks, et tuua meile «armu armu peale» (Jh 1:16).
2. Inimesed kipuvad ikka takerduma välisesse ning tihtipeale pidama sõnumitoojat olulisemaks sõnumist, olgu heas või halvas mõttes. Vahel kipub sõnumitooja ise sellega kaasa minema – aga mitte Ristija Johannes. Ükskõik, kelleks teda peeti või kellega teda võrreldi, tema jäi ikka ühe juurde: «Mina ei ole midagi – Tema on kõik!

Ma olen tulnud ainult Temast tunnistust andma. Tema peab kasvama, aga mina pean kahanema.» (vrd Jh 3:30)

3. Nii on ka Ristija Johannese loo tõeliseks keskpunktiks Kristus. Tema on see, kelle tulemist on tõotatud ja keda on pikisilmi oodatud. Ta on tulnud, et tuua lunastus, et olla valguseks ja teeks, et ühendada taevas ja maa (vrd Jh 1:51) ja anda neile, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad, meelevald saada Jumala lasteks (vrd Jh 1:11j). Tema on see, kes ei pese meid mitte ainult veega, vaid Püha Vaimuga (vrd Jh 1:26 ja Jh 1:33) ning kes on Isa ainusündinud Pojana ja lihaks saanud Sõnana toonud meile päästva armu- ja tõesõnumi (vrd Jh 1:14.17j).